

Německá praxe při zjišťování úpadku – inspirace pro české insolvenční prostředí[#]

Ascertainment of bankruptcy in German practice – inspiration for Czech insolvency environment

Michal Kuděj – Lee Louda***

ABSTRAKT

Zjištění úpadku podniku představuje zásadní rozhodnutí v insolvenčním řízení s dalekosáhlým dopadem, přičemž v tuzemské insolvenční praxi dle našeho názoru absentují praktická ekonomická kritéria posouzení jeho znaků. V článku se proto zabýváme ekonomickou podstatou platební neschopnosti a předlužení a možnou metodikou jejich posuzování pro účely zjištění ekonomického stavu podniku a případné rozhodnutí o jeho úpadku. Inspiraci jsme hledali v německém insolvenčním prostředí, kde byla na základě dlouholeté praxe vyvinuta standardizovaná metodika, která dle našeho názoru zamezuje jak irelevantním snahám dlužníků o odvrácení insolvenčního řízení, tak snahám o mimotržní eliminaci konkurence či mimotržní převzetí majetku prostřednictvím neopodstatněných (šikanózních) insolvenčních návrhů.

Klíčová slova: Platební neschopnost, předlužení, domněnka platební neschopnosti, závazky, hodnota majetku.

ABSTRACT

Ascertainment of bankruptcy represents a key decision having huge practical impact in insolvency proceedings while, in our opinion, there are no practical bankruptcy-assessment economic criteria applied in the domestic insolvency routine. Therefore, this article addresses questions related to economic substance of insolvency and over-indebtedness and possible methodology of assessment thereof for the purposes of finding out of an enterprise standing and potential decision on its bankruptcy. We were inspired by the German insolvency practice which possesses long-time developed standardized methodology which, in our opinion, prevents either (i) irrelevant debtors' efforts to forfend insolvency proceedings and also (ii) attempts to eliminate or takeover competitors unfairly via unjustified insolvency petitions.

Key words: Insolvency, over-indebtedness, insolvency presumption, debts, asset value.

JEL classification: G33, G34, G38

[#] Článek byl zpracován v rámci projektu "Výzkum insolvenční praxe v ČR s cílem vytvořit návrhy změn legislativy, které by umožnily zvýšení výnosů z insolvenčních řízení pro věřitele a tím by napomohly zvýšení konkurenceschopnosti české ekonomiky" (registrovaný u Technologické agentury České republiky (TA ČR) pod evidenčním číslem TD020190).

Affiliace: *Ing. Michal Kuděj, Partner; TARPAN Partners, Na strži 65, Praha 4, e-mail: kudej@tarpanpartners.com.

**Ing. Lee Louda, katedra podnikové ekonomiky Fakulty podnikohospodářské Vysoké školy ekonomické v Praze, insolvenční správce se zvláštním oprávněním, e-mail: lee.louda@louda-is.cz

Affiliation: Ing. Michal Kuděj, Partner; TARPAN Partners, Na strži 65, Praha 4, e-mail: kudej@tarpanpartners.com; Czech Republic

Ing. Lee Louda, University of Economics, Prague, Faculty of Business Administration, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3 – Žizkov, e-mail: lee.louda@louda-is.cz; Czech Republic

ÚVOD

Úpadek podniku představuje zásadní ekonomický zlom. Posouzení úpadku a následné dění zásadně dopadá na vlastníky, věřitele, zaměstnance i ekonomické okolí podniku. Proto je posuzování úpadku nutné věnovat náležitou péči. Posouzení a následné rozhodnutí o tom, že se podnik nachází v úpadku, klade na účastníky vysoké nároky, a to zejména s ohledem na skutečnost, že se v řadě případů jedná o rozhodnutí nevratná s možným následkem značných škod. Stejně však platí i pro průtahy a odkládání konečného rozhodnutí.

Posuzování úpadku podniku by tak mělo být prováděno vedle vyhodnocení formálních zákonných znaků rovněž v oblasti ekonomické, a to podle standardizovaných kritérií (nebo obecně uznávaných pravidel).

Posouzení znaků úpadku a rozhodnutí o tom, že se podnik nachází v úpadku má dalekosáhlý dopad, a to nejen na další chod podniku, ale rovněž na zákonnou odpovědnost jeho statutárních orgánů za úpadkový stav. Klíčovým aspektem je rovněž posouzení, v jakém okamžiku se již podnik nacházel v situaci úpadku nebo hrozícího úpadku, a to např. s ohledem na možnost odporovat některé úkony provedené v takovém období.

Zcela samostatnou kapitolu pak tvoří neoprávněné insolvenční návrhy. Neopodstatněný insolvenční návrh, v jehož důsledku se dobře fungující společnost ocitne v řádu hodin od jeho doručení soudu ve zcela neprestížním a zároveň ostře sledovaném insolvenčním rejstříku, přináší značné potíže, jako např. nutnost obhajoby před obchodními partnery, nemožnost získat úvěr, atd. Se zveřejněním vyhlášky o zahájení insolvenčního řízení jsou rovněž spojeny významné právní účinky a všechna zákonná omezení pak snižují konkurenceschopnost subjektu, který čelí podanému insolvenčnímu návrhu. Některé obchodní aktivity jsou pak v podstatě zákonem vyloučeny, což může vyústit až ve skutečný úpadek dlužníka. Cílem takových šikanózních návrhů je většinou eliminace konkurenta nebo snaha o mimotržní převzetí podniku či jeho majetku.

Nesprávné vyhodnocení znaků úpadku pak ve svém důsledku může představovat značné národohospodářské škody. V případě pozdního zjištění úpadku a tím pozdního zahájení reálných kroků k uspokojení věřitelů zejména prohloubením jejich ztrát a mnohdy také zbytečnou fixací zbylých dlužnických aktiv v neproduktivním stavu, v případě neoprávněných návrhů pak „zničením“ zdravého podniku – tvůrce HDP.

Na jedné straně je tak nutné z hlediska ochrany výtěžku věřitelů zamezit nepodloženým oponenturám ze strany dlužníků, kteří se skutečně nacházejí v úpadku, proti oprávněnému insolvenčnímu návrhu ve snaze co nejdéle zachovat dispoziční oprávnění a zabránit dohledu insolvenčního správce. Z hlediska minimalizace ztrát věřitelů je v případě faktického úpadku důležitá rychlost jeho formálního zjištění a minimalizace období latentního stavu mezi podáním oprávněného insolvenčního návrhu a formálním zjištěním úpadku, které startuje zvláštní režim správy dlužnickova podniku a jeho majetku, jehož cílem je minimalizace ztrát věřitelů. Na straně druhé je však nutné dát u neoprávněných návrhů napadené společnosti možnost věrohodně a jednoznačně prokázat solventnost a rychle ukončit neopodstatněné a nesmyslné řízení.

Cílem tohoto materiálu je představit možný postup, jak posuzovat a vyhodnocovat znaky úpadku podniku, a eliminovat tak jak snahu dlužníků o prodloužení období do zjištění úpadku irelevantními tvrzeními o neexistenci znaků úpadku, tak neopodstatněné insolvenční návrhy. Inspiraci pro takové postupy je možné hledat v Německu, kde je prostředí značně standardizováno, a to zejména z hlediska ekonomického stavu dlužníka, resp. potenciálního dlužníka. Zásadním omylem by pak bylo potlačení ekonomické podstaty na úrok formálně právního posouzení, neboť právě správné vyhodnocení skutečného ekonomického stavu je klíčovým aspektem pro rozhodnutí o úpadku podniku.

Ekonomická podstata úpadku

Úpadek podniku je tedy zejména skutečnost ekonomická, a jeho příčiny je nutné hledat primárně v jeho ekonomické situaci a jejím vývoji. Insolvenční řízení je pak třeba vnímat jako procesní postup řešení primárně ekonomického problému.

Ekonomická podstata platební neschopnosti

Z hlediska věřitelů je klíčovým úpadkovým faktorem platební neschopnost, neboť se přímo dotýká aktuální dobytosti jejich pohledávek, a tím je také věřiteli snadno identifikovatelná. Z ekonomického hlediska představuje platební neschopnost stav, kdy tvorba zisku a cash flow dlužníka nejsou schopny generovat dostatečnou hotovost na pokrytí jeho splatných závazků. Příčiny platební neschopnosti lze spatřovat zejména v následujících oblastech:

- Nedostatečná ziskovost produkce, tzn. nedostatečné marže na provozní úrovni, zejména marže EBITDA. V takovém případě je však nutné posoudit možnost další smysluplné existence podniku na relevantním trhu. Z hlediska významu se jedná o nejzávažnější faktor platební neschopnosti, jehož odstranění vyžaduje mnohdy zásah až do samé ekonomické podstaty podniku.
- Chyby a nedostatky v řízení pracovního kapitálu a zejména jeho nepeněžních složek (vysoká náročnost na aktivní nepeněžní složky, chyby v řízení inkasa pohledávek a splatnosti závazků). Tento faktor lze ve většině případů napravit zavedením restrikcí v oblasti zásob, zlepšením inkasa pohledávek nebo zavedením dodatečných finančních instrumentů (faktoring, atd.) a renegociací splatnosti závazků.
- Vysoké hotovostní nároky na obsluhu cizích dlouhodobých zdrojů financování, kdy podnik sice na provozní úrovni dosahuje uspokojivých výsledků, avšak není schopen generovat dostatek hotovosti na obsluhu dlouhodobého dluhu.

V řadě případů je pak patrná kombinace výše uvedených faktorů.

Z ekonomického pohledu je tedy platební neschopnost stav, kdy dlužník z výše uvedených důvodů způsobených ekonomickými poruchami a vnitřní nerovnováhou není schopen generovat dostatek hotovosti na úhradu závazků.

Ekonomická podstata předlužení

Předlužení pak z ekonomického hlediska představuje zásadní nerovnováhu na straně kapitálové struktury, zejména struktury dlouhodobých zdrojů financování. Předlužení je pak z hlediska věřitelů stav, kdy majetkové hodnoty obsažené v podniku nepokrývají jejich pohledávky. Na rozdíl od definice právní (která předpokládá, že hodnota závazků je vyšší než hodnota majetku), je nutné z ekonomického hlediska za určitou formu předlužení považovat již překročení určité (obecně přijatelné) míry zadlužení, kdy riziko, že hodnoty obsažené v podniku budou velmi rychle nižší než hodnota závazků, je značné. Obecně přijatelná míra zadlužení se ovšem bude lišit podle jednotlivých odvětví a oborů podnikání a její překročení představuje stav značně vysokého rizika z hlediska finanční stability podniku a dosažení úpadku v právním smyslu.

Schopnost dalšího fungování podniku (going concern)

S ekonomickou podstatou platební neschopnosti a předlužení úzce souvisí schopnost dalšího fungování dlužníkovy podniku (going concern). Samotná skutečnost, že se dlužník nachází v platební neschopnosti a/nebo je předlužen ještě nemusí znamenat neschopnost dalšího fungování dlužníkovy podniku. Zejména je nutné odlišit schopnost fungování podniku

na provozní úrovni, resp. schopnost fungování nezadluženého podniku (bez zohlednění kapitálové struktury), od schopnosti dalšího fungování dlužníka jako takového.

Vyjma platební schopnosti a vhodné kapitálové struktury (přiměřeného zadlužení) jako základních finančních složek schopnosti další existence podniku jsou z hlediska dalšího jeho fungování klíčové i složky nefinanční, zejména produkt a jeho konkurenceschopnost, dodavatelsko – odběratelské vztahy, personální zabezpečení, produkce, existence hmotných a nehmotných aktiv vázaných na produkci, atd., které představují tzv. nefinanční faktory going concern hodnoty, kdy v důsledku absence těchto faktorů by s největší pravděpodobností došlo k omezení schopnosti dalšího fungování a existence podniku.

Schopnost dalšího fungování podniku je pro hodnocení platební schopnosti a předlužení klíčová. Jestliže tato schopnost (going concern) absentuje, pak ekonomické úvahy o možném odvrácení či vyvrácení platební neschopnosti a předlužení téměř nepřichází v úvahu.

Zjištění úpadku a zahájení insolvenčního řízení

Insolvenční řízení se zahajuje pouze na základě insolvenčního návrhu.¹ Rozhodnutí o úpadku je takovým rozhodnutím o insolvenčním návrhu,² kterým je insolvenčnímu návrhu vyhověno. Insolvenční soud vydá podle § 136 odst. 1) InsZ rozhodnutí o úpadku, jestliže je osvědčením nebo dokazováním zjištěno, že dlužník je v úpadku,³ anebo že mu úpadek hrozí.⁴ Úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka musí být insolvenčním soudem zjištěn, tedy musí být insolvenčním soudem učiněna skutková zjištění uvedená v § 3 InsZ (a to osvědčením, anebo dokazováním). Následně je úpadek zjištěn výrokem dle § 136 odst. 2 písm. a) InsZ. Uvedený výrok má deklaratorní povahu v tom smyslu, že se jím jen zjišťuje již nastalý ekonomický stav dlužníka.

Pro učinění výše uvedených skutkových zjištění je tedy nutné důkladně posoudit ekonomický obsah zákonných znaků úpadku, aby deklaratorní výrok o zjištění úpadku měl reálný ekonomický podklad. V tuzemské insolvenční praxi však chybí jednoznačná kritéria pro posouzení naplnění ekonomického obsahu zákonných znaků úpadku. Soudům chybí systematické nástroje a metodika posouzení ekonomického obsahu, ze kterých by jasně vyplynula ekonomická podstata stavu podniku. Důsledkem tohoto stavu pak může být „handrkování“ zúčastněných stran o tom, zda se podnik skutečně ekonomicky v úpadku nachází. V rámci fáze od podání insolvenčního návrhu do rozhodnutí o úpadku jsou pak soudy „zavalovány“ různými tvrzeními účastníků, které však nemají žádnou standardizovanou podobu, ze které by soudu jednoznačně vyplynula ekonomická situace dotčeného podniku.

Pro stanovení ekonomických kritérií je vhodnou inspirací německé prostředí, kde je posuzování znaků úpadků standardizováno a způsoby hodnocení ekonomického naplnění zákonných znaků úpadku jsou zde pevně zakotveny a obecně respektovány.

Postupy zjišťování úpadku v Německu

V německé praxi bylo výše uvedené „handrkování“ v zásadě odstraněno standardizací postupů deklarace ekonomického stavu podniku z pohledu úpadku. Byť je německý insolvenční zákon mnohem méně kazuistický než zákon tuzemský, bylo rozhodovací praxí německých soudů prostřednictvím judikátů a za přispění významných ekonomických institucí vytvořeno relativně jasné, přehledné a předvídatelné prostředí. Významný podíl na

¹§ 97 odst. 1) InsZ.

²§ 142 InsZ.

³§ 3 odst. 1 až 3 InsZ.

⁴§ 3 odst. 4 InsZ.

transparentnosti a předvídatelnosti německého insolvenčního prostředí má německý institut auditorů (IDW),⁵ který vydává doporučení a metodické standardy. Za účelem posuzování znaků úpadku byl pak tímto institutem vydán standard pro posuzování existence důvodu pro zahájení insolvenčního řízení (IDW ES 11).⁶

Platební neschopnost

V Německu je dlužník v platební neschopnosti, není-li v důsledku nedostatku finančních prostředků schopen plnit své splatné závazky, nebo pokud zastavil platby,⁷ je však třeba odlišovat platební neschopnost a tzv. platební zadrhnutí. Podle judikátu spolkového soudního dvora je v platební neschopnosti ten, jehož neschopnost uhradit splatné závazky po dobu tří týdnů přesahuje více než 10 % jeho splatných závazků (tedy tzv. mezera krytí je větší než 10 %), jinak se jedná pouze o platební zadrhnutí.⁸

Metodický návod k posuzování platební neschopnosti lze pak nalézt ve výše zmiňovaném německém standardu IDW ES 11.⁹

Dle postupů uplatňovaných v Německu je platební neschopnost dlužníka posuzována rovněž na základě schopnosti plnit splatné závazky. Schopnost dostát splatným závazkům je však vymezena nejen na základě okamžitého stavu peněžních prostředků pro úhradu splatných závazků, ale i na základě schopnosti případnou krátkodobou platební neschopnost (platební zadrhnutí) odstranit v přiměřené lhůtě, která je stanovena na dobu tří týdnů.

I v případě, není-li dlužník během uvedené třítydenní lhůty schopen obstarat dostatek finančních prostředků a uhradit všechny splatné závazky, nemusí se ještě nevyhnutelně jednat o platební neschopnost. Pokud je mezera krytí nepatrná a dlužníkovi se jí podaří v dohledné době odstranit, jedná se stále o platební zadrhnutí.

Teprve pokud je na konci třítydenní lhůty mezera krytí větší než 10 % splatných závazků, lze situaci považovat za stav platební neschopnosti, pokud výjimečně nelze očekávat s pravděpodobností hraničící s jistotou, že mezera krytí splatných závazků bude uzavřena nebo téměř uzavřena a je v rozumném zájmu věřitelů vyčkat na vývoj situace.

Je-li tedy mezera krytí menší než 10 %, zpravidla lze usuzovat na platební schopnost, avšak pouze v případě, že se mezera nebude rozšiřovat nad těchto 10 %. Je však vyžadováno, aby mezera krytí byla v průběhu celého plánovacího období uzavřena. Seběmenší přetrvávající mezeru krytí lze považovat za bariéru dalšího fungování podniku. Při ověření platební schopnosti na základě plánu je nutné ověřit, s jakou pravděpodobností lze vývoj podniku odhadnout, a vychází-li případný pozitivní vývoj platební schopnosti z uzavřených smluv nebo pouhých výhledů a očekávaných podnikatelských příležitostí.

Platební neschopnost lze dále předpokládat, zastavil-li dlužník své platby, nebo zaslal-li informaci o platební neschopnosti věřitelům, a to i v případě, je-li formulována jako žádost o odložení splatnosti závazků. Za obnovení plateb lze považovat situaci, kdy dlužník obnovil platby splatných pohledávek většině věřitelů, a to včetně těch, jejichž pohledávky se staly splatnými až po dlužníkově zastavení plateb. Za zastavení plateb nelze považovat situaci, kdy dlužník neplní závazky, k jejichž oprávněnosti nebo výši má závažné právní námitky.

⁵ Institut der Wirtschaftsprüfer in Deutschland E.V. (IDW).

⁶ Entwurf eines IDW Standards: Beurteilung des Vorliegens von Insolvenzeröffnungsgründen (IDW ES 11).

⁷ § 17 německého insolvenčního zákona (Insolvenzordnung) –InsO.

⁸ BGH (Bundesgerichtshof), 24.05.2005 - IX ZR 123/04.

⁹ IDW ES 11, kapitola 4.

Posouzení platební neschopnosti vychází primárně z aktuálního finančního stavu dlužníka a z něj vycházejícího finančního plánu. Jestliže již z aktuálního finančního stavu plyne, že dlužník je schopen uspokojit splatné závazky, pak další úvahy o platební neschopnosti nejsou na místě a ani není nutné sestavovat a předkládat finanční plán.

Aktuální finanční stav (*Finanzstatus*) představuje primárně porovnání aktuálních disponibilních prostředků a splatných závazků. Do splatných závazků v rámci zkoumání aktuálního finančního stavu pak nejsou zahrnovány např. odložené závazky (platby) a také závazky z kontokorentních úvěrů, pokud jsou dodržovány jejich podmínky a nejsou vypovězeny. Odklad plateb je pak dán jak písemnými ujednáními, tak zvyklostmi v daném oboru podnikání a také konkludentním ujednáním, za které je považován i stav, kdy dodavatelé i přes neuhrazené faktury vědomě realizují další dodávky a/nebo pokud věřitelé upustí od upomínání a soudního vymáhání svých pohledávek. Naopak, do disponibilních prostředků (strana aktiv) je možné zahrnovat pouze skutečně disponibilní platební prostředky. Očekávaná inkasa a další očekávané přílivy finančních prostředků je pak možné zohlednit až ve finančním plánu a nikoliv v aktuálním finančním stavu.

Existuje-li mezera krytí splatných závazků, je třeba vytvořit dle očekávaných inkas a plateb dostatečně detailní finanční plán (*Finanzplan*), založený zejména na celkovém realistickém obchodním plánu, plánu celkového výkazu zisku a ztráty, plánu pracovního kapitálu, investičních výdajů, atd.

Součástí finančního plánu pro zjištění platební schopnosti mohou být i zamýšlené kroky k zajištění finanční stability, např. úvěr od společníků, navýšení kapitálu, sanační úvěr, atd., jsou-li dostatečně konkretizovány a jejich uskutečnění je očekávatelné s dostatečnou jistotou. Úroveň detailu finančního plánu závisí od velikosti mezery krytí splatných závazků, délky plánovacího období a specifík podnikání dlužníka.

Za určitých okolností je v německém prostředí možné třítydenní lhůtu pro uzavření mezery krytí prodloužit na tři, resp. šest měsíců. Z důvodu, že se tímto postupem vystavují věřitelé riziku, musí být lhůta co nejkratší a musí být očekávatelné s pravděpodobností hraničící s jistotou, že bude v tomto období mezera krytí uzavřena a je v rozumném zájmu věřitelů vyčkat na vývoj situace.

V německém prostředí existují standardizované postupy prezentace aktuálního finančního stavu i sestavování finančního plánu pro posouzení platební schopnosti, resp. systémové platební neschopnosti. Standardizace těchto postupů, vycházející jak z ekonomické podstaty systémové platební neschopnosti, tak z judikatury, vytváří zejména stabilní a předvídatelné prostředí, které na jedné straně zabraňuje irelevantním snahám dlužníků o vyvrácení platební neschopnosti nepodloženými argumenty s cílem odvrátit rozhodnutí o úpadku, na straně druhé pak relativně snadno eliminuje neopodstatněné insolvenční návrhy založené na tvrzení platební neschopnosti dlužníka.

Předlužení

Samotná definice předlužení prošla v posledních letech v Německu významným vývojem. Původně bylo předlužení posuzováno třístupňově. V prvním stupni bylo předlužení testováno na základě likvidačních hodnot. Pokud výsledkem porovnání majetku a závazků na základě likvidačních hodnot bylo předlužení (tedy stav, kdy hodnota majetku nedosahuje výše závazků), byla následně v druhém stupni sestavena prognóza schopnosti další existence podniku (*going concern*), na jejímž základě bylo testováno, zda podnik s převažující pravděpodobností bude schopen další existence. Pokud byla tato prognóza pozitivní, pak bylo možné provést ve třetím stupni test předlužení nikoliv na základě likvidačních hodnot, ale na základě hodnot odvíjejících se od *going concern*. Pokud i při použití *going concern* přístupu

hodnota aktiv nekryla závazky (a tedy čisté jmění bylo negativní), byl dán důvod zahájení insolvenčního řízení pro předlužení. Pozitivní prognóza další existence podniku tak sama o sobě nebyla překážkou zahájení insolvenčního řízení z důvodu předlužení.

S cílem zmírnění dopadů finanční krize přijal německý parlament novelizaci, podle které již pouhá skutečnost, že prognóza další existence podniku je pozitivní, vylučuje předlužení, resp. znamená, že není dán důvod k zahájení insolvenčního řízení pro předlužení. Toto opatření mělo být dočasné, původně mělo platit do konce roku 2010, následně byla jeho platnost prodloužena do konce roku 2013 a v současné době platí bez časového omezení.

Podle německého insolvenčního zákona¹⁰ jde o předlužení tehdy, pokud majetek dlužníka nekryje jeho závazky. O předlužení se však nejedná, existuje-li pozitivní prognóza přežití podniku a další trvalá existence podniku je více než pravděpodobná.

Metodický návod k posuzování předlužení lze stejně jako v případě platební neschopnosti nalézt v doporučení německého institutu auditorů ve standardu IDW ES 11 pro posuzování existenci důvodů pro zahájení insolvenčního řízení.¹¹

Posuzování předlužení tak probíhá nyní v německém prostředí ve dvou stupních. V prvním stupni jsou posuzovány šance podniku na další fungování (prognóza další existence). Je-li taková prognóza pozitivní, nejedná se o předlužení.

V případě negativní prognózy další existence podniku jsou ve druhém stupni porovnány majetek a závazky dlužníka (*Überschuldungsstatus*) v likvidační hodnotě, neboť posuzování v going concern hodnotě za situace, kdy podnik nemá šanci přežít, nedává smysl.

Prognóza další existence podniku představuje celkové posouzení životaschopnosti podniku v předvídatelné budoucnosti a musí vycházet z celkové podnikové strategie a komplexního finančního plánu. Plánovací období představuje nejméně aktuální a následný rok.

Možnosti implementace německých postupů v českém prostředí

Tuzemská právní úprava dává do jisté míry prostor pro částečnou aplikaci obdobných principů, jako jsou používány v Německu. Všude tam, kde jsou prováděna skutková zjišťování, dokazování a osvědčování, je prostor pro standardizaci postupů hodnocení skutečné ekonomické situace dlužníka a podkladů, jakými jsou příslušné důkazy o této skutečné ekonomické situaci prezentovány.

V jiných případech by však zavedení obdobných metod a postupů, jaké jsou využívány v Německu, vyžadovalo legislativní změny, a to zřejmě jak v oblasti samotného zákona, tak v oblasti doprovodných předpisů.

Platební neschopnost

Při posuzování existujícího úpadku z důvodu platební neschopnosti je nutné posoudit naplnění všech tří podmínek uvedených v § 3, odst. 1) Insolvenčního zákona, tj.:

- existence více věřitelů,
- existence závazků nad 30 dnů po splatnosti,
- schopnost plnit své závazky,

¹⁰ § 19 InsO.

¹¹ IDW ES 11, část 5).

když zákon vyžaduje naplnění všech tří kritérií uvedených v citovaném ustanovení Insolvenčního zákona.

Ustanovení § 3, odst. 2) Insolvenčního zákona dále definuje stav, kdy dlužník není schopen plnit své peněžité závazky (čímž dále rozvíjí ustanovení § 3, odst. 1, písm. c). V tomto případě postačuje splnění jednoho z kritérií uvedených v citovaném ustanovení Insolvenčního zákona. Přitom u podniků budou pravděpodobně převládat zejména kritéria dle ustanovení § 3, odst. 2 písm. a) a písm. b), tedy

- zastavení plateb podstatné části závazků,
- neplnění závazků po dobu delší 3 měsíců.

Domněnka platební neschopnosti

Výše uvedené ustanovení § 3, odst. 2) Insolvenčního zákona představuje tzv. vyvratitelnou domněnku, což znamená, že dokud není dokázán opak, platí za prokázanou skutečnost, pro kterou je v zákoně domněnka stanovena, a že tedy pouhá třeba i závažná pochybnost o tom, zda skutečnost v právní domněnce stanovena existuje, nestačí k tomu, aby nebyla považována za vyvrácenou.

Znaky úpadku způsobeného platební neschopností jsou dány poměrně striktními ustanoveními zákona. Dlužníku je však prostřednictvím vyvratitelné domněnky dána možnost prokázat opak. Jestliže dlužník vyvrátí domněnku platební neschopnosti danou ustanovením § 3, odst. 2) Insolvenčního zákona, absentuje kritérium dané ustanovením § 3, odst. 1, písm. c) Insolvenčního zákona a dlužník tak v úpadku není.

Dlužník vyvrátí domněnku své platební neschopnosti ve smyslu § 3 odst. 2) Insolvenčního zákona jakmile v insolvenčním řízení osvědčí nebo prokáže schopnost uhradit všechny splatné závazky těch věřitelů, jež má insolvenční soud pro účely rozhodnutí o věřitelském insolvenčním návrhu za osvědčené (doložené).¹²

Klíčovým aspektem posuzování již existujícího úpadku z důvodu platební neschopnosti tak je posuzování výše uvedené vyvratitelné domněnky, neboť její absence znamená současně absenci kritéria neschopnosti plnit závazky a tím znaků platební neschopnosti.

Východiska pro posuzování domněnky platební neschopnosti

Posuzování platební neschopnosti by mělo představovat zjištění, zda v podniku existují zásadní poruchy a nerovnováhy, které zapříčiňují trvalou systémovou neschopnost podniku plnit splatné závazky, nebo zda aktuální stav je pouze výsledkem shody náhod, které trvalou systémovou neschopnost plnit závazky nepředstavují.

Řadu principů a postupů aplikovaných v německém prostředí pro posuzování platební neschopnosti by bylo možné aplikovat i v prostředí českém. Diskutabilní je však např. lhůta odstranění krátkodobé platební neschopnosti, resp. pouhého platebního zadrhnutí, kdy v českém prostředí se jeví jako rozumné zvolit lhůtu delší (než uváděné 3 týdny aplikované v Německu), a to zejména z důvodu obecně nižší úrovně tuzemské platební morálky a nutnosti ponechat delší období pro úhradu splatných pohledávek dlužníka za jeho odběrateli.

Z ekonomického pohledu je schopnost uhradit splatné závazky závislá zejména na vývoji pracovního kapitálu podniku a případně kapitálových dotacích jeho vlastníků. Skutečnost, že dlužník není aktuálně schopen uhradit veškeré splatné závazky, ještě nutně nemusí znamenat

¹² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 NSČR 38/2010, ze dne 1. 3. 2012.

systemovou platební neschopnost, neboť takový aktuální stav může být přechodný. Za účelem testování schopnosti uhradit splatné závazky by měl být sestaven přehled o aktuálním finančním stavu a zejména realistický krátkodobý plán vývoje pracovního kapitálu a toku hotovosti (krátkodobý finanční výhled) a na jeho základě posouzeny reálné možnosti dlužníka v přiměřené lhůtě splnit jeho závazky. Účelem by bylo na jedné straně eliminovat situace, kdy aktuální neschopnost dlužníka splnit závazky je skutečně pouze přechodná, na druhé straně eliminovat potenciální snahy dlužníka o průtahy vlivem neodůvodněných tvrzení o neexistenci domněnky platební neschopnosti.

Právě aktuální finanční stav a finanční výhled by měly prezentovat ekonomickou podstatu finančního stavu dlužníka a jeho možnost a schopnost splnit v krátké budoucnosti své závazky.

Aktuální finanční stav

Klíčovým aspektem při prokazování schopnosti dlužníka plnit splatné závazky, resp. při vyvracení domněnky platební neschopnosti, by tedy mělo být posouzení aktuálního finančního stavu. Aktuální finanční stav musí nutně vycházet z aktuální bilance podniku. Při zjišťování aktuálního finančního stavu by z aktiv bilance měly být zahrnuty pouze peněžní prostředky a jejich ekvivalenty, tedy položky, které vstupují do výpočtu ukazatele okamžité likvidity¹³ (právě ukazatel okamžité likvidity nejlépe svým obsahem koresponduje s aktuálním finančním stavem pro účely zjišťování platební schopnosti). Pohledávky a jejich očekávaná inkasa by měly být zahrnuty až následně ve finančním výhledu (viz dále).

Při zjišťování aktuálního finančního stavu je dále klíčová definice položek, které budou do jeho vyhodnocení zahrnuty na straně závazků. Do aktuálního finančního stavu by měly být zahrnuty pouze aktuálně splatné krátkodobé závazky. Naopak by neměly být zahrnuty některé položky, které jsou jinak běžně vykazovány jako krátkodobé závazky. Jde zejména o dohadné účty pasivní, které představují závazky věcně vzniklé, avšak dosud neuplatněné (nevyfakturované), závazky, u kterých věřitelé přistoupili na prodloužení jejich splatnosti, atd. Kritériem pro zahrnutí závazků do aktuálního finančního stavu by mohla být jejich aktuální soudní vymahatelnost (která není možná u závazků nesplatných, závazků, které nebyly nárokovány, atd.) Samostatnou kapitolou jsou pak závazky vůči podnikům ve skupině a závazky vůči společníkům.

Finanční výhled

Pokud by z aktuálního finančního stavu plynulo, že podnik nemá dostatek hotovosti na úhradu relevantních závazků, pak měl být zpracován finanční výhled. Pokud se však vlastník (společník) dlužníka zaváže, že poskytne dodatečné finanční prostředky na úhradu všech relevantních závazků (např. formou kapitálové dotace), či předloží věrohodný příslib krizového financování, které bude dostatečné na úhradu všech relevantních závazků, nebylo by nutné finanční výhled sestavovat. Finanční výhled by měl být sestaven na týdenní a následně měsíční bázi a prezentovat předpokládané příjmy a výdaje. Krátkodobý finanční výhled musí však vycházet z komplexního podnikového obchodního a finančního plánu a musí být věrohodný. Posouzení krátkodobého finančního výhledu a zejména posouzení jeho realističnosti je dalším klíčovým aspektem při posuzování platební neschopnosti.

Finanční výhled vycházející z komplexního podnikového finančního plánu by měl být založen zejména:

- na očekávaných dobách inkasa stávajících pohledávek,

¹³ Okamžitá likvidita představuje poměr peněžních prostředků a jejich ekvivalentů a krátkodobých závazků.

- na očekávaných výnosech podložených reálnými zakázkami, smlouvami a objednávkami,
- na očekávaných dobách splatnosti pohledávek z těchto zakázek,
- na očekávaných nákladech,
- na platbách závazků za tyto náklady,
- na možnostech externího financování a zavedení speciálních finančních instrumentů jako faktoring, atd.

Finanční výhled je pak věrohodný v případě, že je postaven na reálných předpokladech. Za reálné předpoklady lze považovat zejména takové, kdy:

- očekávané prodeje a tržby vychází z již uzavřených smluv nebo smluv, jejichž uzavření je již těsně před podpisem,
- očekávané náklady na produkci vychází z podložených a odůvodněných kalkulací,
- očekávané inkaso stávajících pohledávek není ohroženo platební neschopností dlužníkůvých odběratelů,
- platby závazků a zejména doby jejich splatnosti jsou buď ve standardní (15 denní) lhůtě, nebo jsou delší doby splatnosti smluvně podloženy.

Podpůrným podkladem při hodnocení a posuzování finančního výhledu může být minulý vývoj pracovního kapitálu, likvidity a finanční stability dlužníka na základě dříve dosahovaných hodnot vybraných finančních ukazatelů. Komentovat je pak nutné zejména stav, kdy pozitivní hodnoty ukazatelů v plánu nemají oporu v minulém vývoji (náhlé zlepšení ukazatelů plánu oproti realitě v minulosti). Základním kritériem by přitom měl být vývoj poměru hotovosti a krátkodobých závazků (ukazatel okamžité likvidity) a vývoj tzv. nutné hotovosti¹⁴ a jejího poměru ke skutečnému stavu, který může zejména indikovat, zda se v oblasti likvidity a finanční stability dlužníka jedná o dlouhodobé trendy nebo o krátkodobý výkyv.

Finanční výhled by měl být pro dlužníka závazný. Neplnění finančního výhledu by pak mělo být důvodem pro následné zjištění úpadku bez dalšího.¹⁵

Vyhodnocení platební neschopnosti

Vyjma naplnění podmínek ve smyslu mnohosti věřitelů a existence závazků po splatnosti by vyhodnocení platební neschopnosti dlužníka mělo představovat zejména posouzení, zda se dlužníkovi podařilo vyvrátit domněnku platební neschopnosti, tedy prokázat schopnost uhradit závazky.

Vyvrácení domněnky platební neschopnosti by pak mělo být podmíněno předložením aktuálního finančního stavu a věrohodného finančního výhledu, na jehož podkladě by bylo prokázáno, že dlužník je v přiměřené lhůtě schopen splnit své závazky. Přitom hodnocení platební schopnosti schopností uhradit splatné závazky by mělo být posuzováno dle obdobných kritérií, jaká jsou využívána v německém prostředí.

Věrohodný finanční výhled, na jehož podkladě je zřejmé, že dlužník bude v přiměřené lhůtě schopen splnit své závazky, by měl být nutnou podmínkou pro vyvrácení domněnky platební

¹⁴ Výše hotovosti stanovená na základě požadavků na úroveň ukazatele okamžité likvidity.

¹⁵ Např. v případě nového insolvenčního návrhu.

neschopnosti. Jeho absence by měla znamenat odmítnutí jakékoliv další argumentace a konstatování, že domněnka platební neschopnosti vyvrácena nebyla.

Současně by možnost vyvrácení domněnky platební neschopnosti věrohodným finančním výhledem představovala vodítko, jak v případě neoprávněných (šikanózních) insolvenčních návrhů tyto rychle a efektivně eliminovat a zamezit tak značným škodám, neboť právě o tvrzenou platební neschopnost se takové neoprávněné návrhy většinou opírají.

Naopak v případech, kdy dlužník není schopen prokázat schopnost splnit závazky na základě výše popsaných principů, by mělo být bez dalšího konstatováno, že dlužník domněnku platební neschopnosti nevyvrátil.

Jestliže je tedy prokázáno, resp. osvědčeno, že v obecně přijatelné době (např. čtyři až šest týdnů) bude uzavřena mezera krytí (obdobně jako v německé praxi), pak toto mělo znamenat, že se podařilo vyvrátit domněnku platební neschopnosti a o platební neschopnost se nejedná.

Jestliže však dlužník popsaným způsobem věrohodně domněnku platební schopnosti nevyvrátí, měl by být konstatován úpadek pro platební neschopnost a k dalším dlužnickým tvrzením by již nemělo být přihlíženo.

Předlužení

Insolvenční zákon v § 3 odst. 3) uvádí, že „o předlužení jde se jedná tehdy, má-li dlužník více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku. Při stanovení hodnoty dlužnickova majetku se přihlíží také k další správě jeho majetku, případně k dalšímu provozování jeho podniku, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník bude moci ve správě majetku nebo v provozu podniku pokračovat.“

O předlužení podniku jde tedy v případě, kdy existuje více věřitelů a hodnota závazků převyšuje hodnotu majetku, a to i se zohledněním going concern. Zejména přihlédnutí k dalšímu provozování podniku však v sobě skrývá řadu ekonomických aspektů, které však nejsou (a objektivně nemohou být) právně definovány.

Identifikace předlužení je však na straně věřitelů značně obtížná, a to zejména z důvodů značné informační asymetrie, neboť věřitelé většinou nedisponují (na rozdíl od dlužníka) dostatečnými informacemi o stavu a hodnotě dlužnickova majetku. Přitom skutečnost, že podnik je (ekonomicky) předlužen, je z hlediska věřitelů zásadní.

Východiska pro posuzování předlužení

Posuzování předlužení představuje z ekonomického pohledu zjištění, zda skutečná hodnota majetku podniku dostatečně kryje pohledávky jeho věřitelů, tedy zda ekonomická podstata majetku (aktiv) podniku je schopna uspokojit jejich pohledávky, a to bez ohledu na formu takového uspokojení.

Na rozdíl od aktuální německé praxe (dvojestupňové posuzování) by bylo v tuzemském prostředí zřejmě vhodnější inspirovat se původní německou praxí v tom smyslu, že samotná existence pozitivní prognózy dalšího fungování podniku by neměla být bez dalšího důvodem k odmítnutí předlužení, neboť při selhání dalšího fungování podniku je jediným zdrojem uspokojení věřitelů likvidační hodnota majetku. Jak již bylo uvedeno, při posuzování předlužení podle tuzemské právní úpravy se přihlíží také k další správě jeho majetku, případně k dalšímu provozování jeho podniku. Takové „přihlédnutí“ pak v podstatě představuje obdobu německé prognózy existence podniku, neboť nemá-li podnik schopnost další existence, pak není čemu přihlížet.

Při zjišťování předlužení je tedy nutno zjistit, zda souhrn závazků dlužníka překračuje hodnotu jeho majetku. Pro toto zjištění je nutné srovnávat závazky a majetek na stejné bázi. Závazky (úročené i neúročené) jsou v účetnictví zachyceny v účetní hodnotě, kterou lze v zásadě považovat za tržní (pokud nebudou uvažovány možné sankce a penále z titulu neplacení). Naopak účetní hodnota majetku (aktiv) se od tržní (reálné) hodnoty ve většině případů liší, někdy i výrazně. Hodnotu aktiv je tedy třeba korigovat, a to v závislosti na předpokladu dalšího vývoje podniku. Při ocenění aktiv pro posouzení předlužení je nutné (stejně jako v německém prostředí) vycházet z toho, je-li podnik schopen dalšího fungování (tedy je-li zde pozitivní prognóza přežití), a v závislosti na vyhodnocení dalšího fungování podniku volit metodu ocenění aktiv (majetku podniku), která odpovídá očekávanému dalšímu vývoji.

Obdobou původního německého přístupu by mohlo být v tuzemsku třístupňové posuzování předlužení tak, že by v prvním stupni základní indikací byla účetní hodnota vlastního kapitálu dlužníka (která je snadno identifikovatelná a dostupná i věřitelům), následně ve druhém stupni by (pokud by tomu bylo třeba) byla zpracována prognóza dalšího fungování podniku a ve třetím stupni by na základě této prognózy byla zvolena vhodná metoda ocenění majetku dlužníka.

Účetní hodnota vlastního kapitálu

Podkladem pro signalizaci úpadku ve formě předlužení mohou být i přes výhrady k hodnotě majetku zachycené v účetnictví informace z účetních výkazů. Zásadní indikací je pak účetní hodnota vlastního kapitálu. Pokud vlastní kapitál vykazuje zápornou hodnotu, lze se domnívat, že podnik je předlužen.

Účetní hodnota vlastního kapitálu je snadno zjištělná z poslední známé bilance společnosti. Současně se z hlediska věřitelů jedná o nejdostupnější informaci. Využití účetní hodnoty vlastního kapitálu jako „kritéria první instance“ při posuzování předlužení by mohlo částečně eliminovat informační asymetrii na straně věřitelů.

Je-li účetní hodnota vlastního kapitálu kladná (při dodržení všech účetních standardů, zejména tvorby opravných položek), pak by se o předlužení jednat nemělo. Zvláštní pozornost je však potřeba věnovat účetnímu ocenění nehmotných aktiv, zejména goodwillu a oceňovacímu rozdílu k nabytému majetku¹⁶ a s tím korespondujícím složek vlastního kapitálu v části ostatních kapitálových fondů (oceňovací rozdíly z přecenění majetku a závazků, oceňovací rozdíly při přeměnách, atd.). Je-li účetní hodnota vlastního kapitálu záporná, pak by mělo dojít k posouzení schopnosti dalšího fungování podniku (going concern), tedy k vypracování německé obdoby prognózy další existence a na základě jejího výsledku zvolit metodu ocenění majetku pro posouzení předlužení.

Likvidační hodnota majetku

Pokud je posouzení dalšího fungování podniku negativní, pak by účetní hodnoty majetku měly být korigovány na hodnoty likvidační, resp. by měla být zjištěna likvidační hodnota majetku, která bude zdrojem uspokojení věřitelů za situace zastavení chodu podniku a jeho likvidace (což je při absenci going concern zcela logické). Při stanovení likvidační hodnoty je pak třeba věnovat zvláštní pozornost vybraným složkám aktiv, jejichž hodnota je závislá na dalším chodu podniku a v případě zastavení chodu podniku je jejich hodnota prakticky nulová. Jde zejména o obchodní značky, výše zmiňovaný goodwill a oceňovací rozdíl k nabytému majetku, atd.

Výnosová hodnota majetku

¹⁶ Mohly by však být provedeny určité korekce účetní hodnoty směrem k hodnotě likvidační.

Pokud je posouzení dalšího fungování podniku pozitivní, mělo být přikročeno ke zjištění reálné hodnoty, odvíjející se právě od dalšího fungování podniku (going concern), tedy hodnoty výnosové. Pro zjištění výnosové hodnoty za předpokladu dalšího fungování podniku je vhodné použít standardní výnosové metody pro oceňování podniku.

Ocenění metodou DCF

Ocenění metodou DCF předpokládá existenci finančního plánu dalšího chodu podniku. Takový finanční plán však musí být postaven na reálných předpokladech existence podniku na relevantním konkurenčním trhu a existenci nefinančních složek going concern hodnoty, a veškeré jeho složky musí být důvodné a odůvodněné. Pouze na základě takového finančního plánu je možné provést ocenění metodou DCF. V případě ocenění metodou DCF by měla být použita její varianta DCF Entity, jejímž výsledkem je hodnota podniku brutto, tedy hodnota pro vlastníky a věřitele (resp. pro vlastníky a poskytovatele dlouhodobého cizího kapitálu), která vychází z volných peněžních toků do firmy (FCFF). Ve standardní kalkulaci FCFF jsou již zohledněny investice do provozně nutného pracovního kapitálu, tedy mj. také krátkodobé (provozní) závazky. Pro zjištění hodnoty majetku (aktiv) je pak nutné přičíst k brutto hodnotě podniku krátkodobé (provozní) závazky, které již byly zohledněny v kalkulaci FCFF.

Ocenění metodou kapitalizace zisku

V situaci, kdy není k dispozici relevantní finanční plán pro ocenění metodou DCF, je možné za účelem zjištění hodnoty majetku využít metodu kapitalizace zisku. Využití této metody však předpokládá, že podnik je na své provozní úrovni stabilizován.

Jako alternativa k metodě DCF Entity je vhodné při použití metody kapitalizace zisku použít jako výchozí oceňovanou veličinu provozní zisk, resp. provozní zisk před odpisy (EBITDA), neboť tato veličina odpovídá svým ekonomickým obsahem kalkulaci FCFF.

Reklasifikace cizích zdrojů financování

Řada ekonomických subjektů je financována jejich vlastníky vyjma vkladů do vlastního kapitálu také různými podobami akcionářských půjček a akcionářských úvěrů. Svým skutečným ekonomickým obsahem se však jedná o financování vlastním kapitálem, a to bez ohledu na právní formu poskytnutí takového financování. Takové závazky je nutné z hlediska posuzování předlužení reklasifikovat do vlastního kapitálu a nezahrnovat do závazků, se kterými je porovnávána hodnota aktiv za účelem zjištění, zda je hodnota závazků vyšší než hodnota majetku.

Vyhodnocení předlužení

Vyhodnocení předlužení představuje porovnání zjištěné hodnoty aktiv a hodnoty závazků (po jejich reklasifikaci). Toto porovnání by mělo být provedeno v závislosti na výsledku posouzení dalšího fungování podniku buď ve vztahu k likvidační hodnotě aktiv, nebo ve vztahu k výnosové hodnotě aktiv.

Dlužník je pak předlužen tehdy, jestliže hodnota jeho majetku stanovená na základě výše popsáných předpokladů, postupů a metod ocenění je nižší než jeho závazky.

Vyhodnocení předlužení (resp. skutečné ekonomické situace podniku v oblasti zadluženosti) jako zákonného znaku úpadku by mělo být prováděno vždy, je-li podán insolvenční návrh (pokud tento není pro zjevnou neopodstatněnost odmítnut). Je-li insolvenční návrh podán dlužníkem, pak by vyhodnocení předlužení mělo být součástí takového návrhu, byť by byl primárně podáván z důvodu platební neschopnosti. Je-li insolvenční návrh podán věřitelem (když věřitelské návrhy jsou většinou podávány pro platební neschopnost), pak by mělo být dlužníku uloženo, aby předložil rovněž vyhodnocení své situace v oblasti zadlužení.

Pokud by dlužníkem vyhodnocení předlužení předloženo nebylo, mělo by toto být důvodem ke zjištění úpadku pro předlužení bez dalšího.¹⁷

Vyhodnocení zadluženosti by pak mělo mít formu např. „*Výkazu stavu zadlužení*“ (obdoba německého *Überschuldungsstatus*), jehož forma, obsah a způsob sestavení by měly být standardizovány, a ze kterého by mělo jasně plynout, je-li podnik předlužen. Takový výkaz by měl zejména obsahovat jak hodnoty účetní, tak hodnoty reálné (dané použitou metodou ocenění na základě vyhodnocení going concern) a odůvodnění jejich rozdílů.

Vyhodnocení předlužení je klíčové i v případě, kdy je podán insolvenční návrh z důvodu platební neschopnosti, a to zejména z hlediska věřitelů, kteří nedisponují dostatečnými informacemi o aktuální hodnotě dlužníkovy majetku a výši jeho závazků a jsou tak postiženi významnou informační asymetrií. Předložení vyhodnocení zadluženosti by tak věřitelům mohlo poskytnout již na počátku řízení cenné informace pro jejich rozhodování o dalším postupu.

Pro posuzování předlužení by tedy bylo vhodné zavést standardní postupy a metody jeho zjišťování, a to zejména s ohledem na možnost dalšího fungování podniku. Použití výnosových metod oceňování pro účely posouzení předlužení by tak mělo být striktně vázáno na pozitivní prognózu dalšího fungování podniku.

Východiskem pro posouzení předlužení by na počátku měla být účetní hodnota vlastního kapitálu. Záporná výše vlastního kapitálu by pak měla startovat další postupy zjišťování předlužení.

Závěr

Posuzování znaků úpadku je klíčovým okamžikem pro zahájení insolvenčního řízení a má dalekosáhlé dopady. Těžiště posouzení úpadku podniku leží v ekonomickém stavu podniku a jeho ekonomickém vývoji. Insolvenční řízení je pak procesním postupem řešení ekonomického problému. Nesprávné posouzení skutečné ekonomické podstaty pak může znamenat značné národohospodářské škody.

Pro transparentnost a předvídatelnost řešení insolvence by bylo vhodné zavést obecně uznávané principy a postupy hodnocení a posuzování ekonomického stavu podniku při rozhodování o jeho úpadku. Standardizované prostředí by tak bylo mnohem předvídatelnější a účastníci by předem mohli s vysokou mírou pravděpodobnosti předvídat další postup a vývoj a zejména způsob dokazování, osvědčování a činění skutkových zjištění.

Věřitelé by získali jistotu, že pokud dlužník nebude standardizovaným způsobem schopen vyvrátit ekonomické znaky úpadku, bude úpadek zjištěn a nebude docházet k dalším průtahům daným nutností posuzovat dlužníkovu irelevantní obranu. Dlužníci by naopak získali jistotu, jak je možno úpadek efektivně vyvrátit a smést tak ze stolu nedůvodné (šikanózní) insolvenční návrhy.

Významné zjednodušení by pak standardizace přinesla soudcům, kteří by získali jednoznačný návod, jak ekonomickou situaci podniku posuzovat, jak činit skutková zjištění a na základě jakých podkladů rozhodovat.

Implementace navrhovaných postupů by předpokládala zřejmě legislativní změny, a to jak v oblasti samotného insolvenčního zákona, tak v oblasti doprovodných předpisů. Základní charakteristikou insolvenčního zákona by však měla zůstat primární ochrana věřitelů a posílení této ochrany zejména zúžením prostoru pro irelevantní obranu dlužníků proti oprávněným insolvenčním návrhům. Dlužníkům by však současně měla být dána možnost obrany proti

¹⁷ Obdoba ustanovení § 3, odst. 2, písm. d) v případě platební neschopnosti.

nepodloženým návrhům a předvídatelným způsobem efektivně vyvrátit tvrzenou přítomnost znaků úpadku obsaženou v nepodložených návrzích.

Zavedení jasných kritérií a standardizace způsobu a metod posuzování ekonomické podstaty úpadku podniku by tak mohly výrazně přispět ke zkvalitnění insolvenčního prostředí v České republice a tím přispět ke zvýšení konkurenceschopnosti české ekonomiky.

Literatura:

- [1] HESS, Harald, GROSS, Paul, REILL-RUPPE, Nicole, ROTH Jan, *Insolvenzplan, Sanierungsgewinn, Rechtsschuldbefreiung und Verbrauchersinsolvenz*, 4., neu bearbeitete Auflage, Heidelberg, München, Landsberg, Frechen, Hamburg, C.F. Müller, eine Marke der Verlagsgruppe Hüthig Jehle Rehm GmbH, 2014, ISBN 978-3-8114-4206-1
- [2] HOHBERGER, Stefan, DAMLACHI Hellmut, *Praxishandbuch Sanierung im Mittelstand* 3. Auflage, Wiesbaden: Springer Gabler, 2014, ISBN 978-3-658-02062-0
- [3] INSTITUT DER WIRTSCHAFTSPRÜFER IN DEUTSCHLAND E.V. Düsseldorf, Entwurf eines IDW Standards: Beurteilung des Vorliegens von Insolvenzeröffnungsgründen (IDW ES 11), (Stand: 06.05.2014)
- [4] INSTITUT DER WIRTSCHAFTSPRÜFER IN DEUTSCHLAND E.V. Düsseldorf, Entwurf einer Neufassung des IDW Prüfungsstandards: Beurteilung eingetretener oder drohender Zahlungsunfähigkeit bei Unternehmen (IDW EPS 800 n.F.), (Stand: 22.02.2008)
- [5] KISLINGEROVÁ, Eva *Sedm smrtelných hříchů podniků. Úpadek a etika managementu*. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-495-7.
- [6] KISLINGEROVÁ, Eva, RICHTER, Tomáš, SMRČKA, Luboš *Insolvenční praxe v České republice v období 2008 – 2013*. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-497-1.
- [7] RICHTER, Tomáš *Insolvenční právo*. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-329-4.
- [8] SCHÖNFELD, Jaroslav, *Moderní pohled na oceňování pohledávek*, 1. Vydání, Praha: C.H.Beck 2011. ISBN 978-80-7400-302-8
- [9] SCHÖNFELD, Jaroslav, SMRČKA, Luboš, KISLINGEROVÁ, Eva. *Skutečné výsledky insolvenčních řízení v ČR – předběžná zpráva výzkumného týmu*. In: KISLINGEROVÁ, Eva, ŠPIČKA, Jindřich (ed.). *Insolvence 2014: Hledání cesty k vyšším výnosům*. [online] Praha, 20. 05. 2014. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2014, s. 118–132. ISBN 978-80-245-2027-8. URL: <http://www.vyzkuminsolvence.cz/data/files/vedecke-konference/cnb-2014/sbornik-2014-final.pdf>.
- [10] SMRČKA, Luboš, SCHÖNFELD, Jaroslav. Insufficient utilisation of information technology in the state administration. The example of insolvency proceedings and the insolvency register in the Czech Republic. In: ROCHA, Alvaro, CORREIRA, Ana Maria, TAN, Felix B., STROETMANN, Karl A. (ed.). *New Perspectives in Information Systems and Technologies* [CD]. [online] Funchal, Madeira, 15.04.2014 – 18.04.2014. Heidelberg : Springer, 2014. 12 s. *Advances in Intelligent Systems and Computing* 275. ISBN 978-3-319-05950-1. ISSN 2194-5357.
URL: http://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-05951-8_1.
- [11] STROUHAL, J. a kol. *Oceňování v účetnictví*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013, ISBN 978-80-7478-366-1